

JENEI PÉTER

Gaál Botonddal

Dr. Gaál Botond, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Dogmatika Tanszékének professzora különleges és meghatározó személyiség a magyarországi ökumenikus értelmiségi életben, aki református teológusként tudomány és teológia párbeszédének megteremtéséért munkálkodik. Teológus-lelkészi oklevelének megszerzése előtt matematika–fizika szakos tanári képesítést szerzett a Kossuth Lajos Tudományegyetemen, majd teológiai doktor lett, és az MTA doktora címmel is kitüntették. Ilyenformán a tudomány és a teológia párbeszéde életében és gondolkodásában már egészen a kezdektől formálódott, a teljes életművét meghatározta, és munkásságában központi szerephez jut mind a mai napig: számos előadást tartott a témában, miközben a DRHE Hatvani István Teológiai Kutatóközpont gondozásában megindította a Tudomány és Teológia konferenciák és kötetek sorozatát. Szakértelmével, református keresztyén értelmiségiként elvülhetetlen szolgálatot tett a református egyházi felsőoktatás ügyének: nevéhez szorosan fűződik a DRHE egyetemi akkreditációja, valamint az intézmény Hittudományi Doktori Iskolájának megalapítása és több mint egy évtizeden keresztüli vezetése. — A 80 éves Vigilia jubileumi pályázata alkalmából egykori diákja és személyes tisztelője készített levél-interjút a tudós-teológus professzorral.

Honnét eredeztethető Professzor Úrnál a természettudományok szeretete, illetve a matematika–fizika szak elvégzése után miért döntött úgy, hogy teológiai tanulmányokat folytat és lelkészi diplomát szerez?

Édesapámat gyakran kísértem el téli estéken a nagy falu másik végére, ahol istentiszteletet tartott. Szerettem vele menni, mert hosszú volt az út, ő pedig mesélt nekem a csillagos égboltról. Meghallgattam a prédikációját, hazafelé pedig én kérdeztem őt a világmindenség teremtett rendjéről. Édesanyámnak mindig elmeséltem az élményeimet, s ő látta rajtam, hogy engem foglalkoztat a „miért” kérdés. Mint tanítónő arra biztatott, hogy majd legyek tanár és mondjam el mindenkinek, amit tudok a világról. Ezt mélyen a szívemben forgattam. Rácsodálkozva kérdeztem magamban, hogy ezt a szép világot hogyan teremtette Isten, és miért. Párhuzamosan formálódott bennem a természet megismerésének vágya és a krisztusi hit. Mindkettőnek a gyarapodó kibontakozását tapasztaltam már gyerekkoromban. Ez a gyermeki hit és érdeklődés vezetett oda, hogy felnővén egyre erősebben feszített belülről a „miért” kérdés, amely nem hagyott nyugodni, s ez a kíváncsiság vitt előre a természettudományok és a teológia felé. Nem tudom, miért, de könnyedén tanultam a matematikát és az elméleti fizikát, s ez sokat segített a gondolati mélységek elnyugtató megoldásában. Minél gazdagabban ismertem meg a világ szépségét, és minél többet értettem meg a természet rendjéből, annál inkább csodálattal töltött el a teremtés ténye. A hitem pedig egyre inkább erősödött. Ilyen egyszerű volt az életutam.

A '70-es években teológiát tanulni és lelkesi oklevelet szerezni nem lehetett a legnépszerűbb dolog. Nem fogadta-e ezt értetlenség a környezetében? Illetve: Hogyan lehet meggyőző hitvallást tenni tudományos értelemben, az Akadémia szintjén?

Professzor Úr tudományos munkásságának számomra legkedvesebb darabjai és részletei, amikor olyan szellem-történeti óriások teológiai gondolkodását tárta fel nekünk, diákoknak, akikről a köztudat általában természettudományos szempontból gondolkodik, mint például Newton vagy Maxwell. Ugyanígy említhetjük a magyar szellem-történet kiváló képviselőit, tudósokat és költőket, akik egyben keresztyén, illetve református értelmiségiek is voltak. Még elevenen él bennem a Református Hittudományi Egyetemen és a Debreceni Egyetemen egyaránt meghirdetett Európai Civilizáció elnevezésű tanegység, amelynek keretében végigkísérhettük meghatározó

Biztosan sokakban fölmerültek ezek a kérdések, engem azonban kevésbé foglalkoztattak a külső nehézségek. Én mentem a magam útján, nem igazán érdekelt mások politikai hovatartozása. Engem a hitem a „bensőmből vezérelt”, és ez felülmúlt minden félelemérzést. József Attila szavait továbbgondolva, az én bensőmben a hit szabadsága szülte a rendet, és én ebben a szabadság-rendben jártam a saját utamat. Az nagyon meglepő volt számomra, hogy sokan vágytak így élni, de ezt nehéznek találták. A hit szabadsága viszont engem megtanított arra, hogy a későbbiek során olyan dolgokat vegyek észre a tudományművelés terén, amelyek érdeklik a legmagasabb tudású embereket, sőt többeknek ez szemléletbeli segítséget is jelenthetett. Nyilvánvalóan ezt értékelte az Akadémia. Így adatott meg nekem, hogy haszonnal szólhassak a legnagyobb tudósokhoz, akik engem meg is hallgattak, és utána nem „küldtek el” és „nem sajnáltak le”, mint Pál apostolt Athénban.

A mai emberben sokféle képzet, gondolat, vélemény kavargó, amikor a hit és tudomány kérdése felől érdeklődik. Maga a fölvezetett kérdés is már azt jelzi, hogy tanácsos ezt a problémát először történetiségében tisztán látni. Az újkori tudósok többsége, főként Newtonnal az élen, szinte egybeolvastotta a hitbeli és tudományos ismeretek világát. Erre legjobb példa a newtoni abszolút tér és abszolút idő meghatározása, amikor a térfogalom az Isten mindennütt-jelenválóságával, az idő pedig Isten örökkévalóságával van elválaszthatatlanul összekötve. Mármint ebben a nem „evilághoz” tartozó térben és időben zajlanak a fizikai jelenségek. A teremtett világ és a Teremtő így összeolvadnak, maguk a törvények pedig remekül írják le a természeti jelenségeket. Ekkor még nem tudták, hogy a térnek egy relatíve kis tartományáról lévén szó, a törvények majdnem pontosan írják le a valóságot. Kant maga is megerősítette ezt, amikor az abszolút teret és időt *a priori* kategória rangjára emelte. Ez tehát a tapasztalástól független valóság. De ez rosszul sült el a keresztyén teológia számára, mert a deizmusban egyfajta racionalista szemlélet bukkant a felszínre, mely szerint Istenre a továbbiakban nemigen van szükség. A tudomány pontosan meg tud mondani mindent a múltra és a jövőre nézve is. A természettudósok egyik legkitűnőbb vezéralakja, Laplace kiadja a több kötetes *Égi mechanika* című könyvét az 1800-as évek legelején, s ezt elolvasva Napóleon észreveszi, hogy Isten neve nem szerepel a kötetekben. Mire Laplace azt válaszolja neki: „Felség! Erre a hipotézisre nem volt szükségem!” Ekkor már ott tart a tudomány, hogy nincs szüksége a keresztyén gondolatra, még hipotézisként sem kell. Én ettől a ponttól számítom a tudomány és hit világának teljes szétválását Európában. A mi Madáchunk még 1863-ban is így énekli meg a kitűnő Órásmester szerepét: „Be van fejezve a nagy mű, igen. / A gép forog, az Alkotó pihen. / Évmillióig eljár tengelyén, / Míg egy kerékfogát újítani kell.” Látszólag megtörtént a válasz, és ezt ma

tudósok és természet-tudományos gondolkodók teológiai nézeteit és hatását is. A kérdés ehhez kapcsolódik: Hogyan értékeli azt a fajta felvilágosodás utáni törekvést, amely a hit és a tudomány szféráit markánsan szétválasztja, illetve Professzor Úr gondolkodásában hogyan egyeztethető össze a hit és a tudomány szférái, azaz: Hogyan kapcsolódik egymáshoz a hívő keresztyén és az értelmiségi létforma?

is sokan emlegetik, mintának tartják, sőt mérvadónak. Newton tehát tökéleteset alkotott a törvényeivel. Olyannyira, hogy az 1830-as évektől egyre fontosabb szerepet játszó elektromágnesesség magyarázatára is elkészítik az elméletet, méghozzá a newtoni mechanika mintájára. Gauss, Neumann, Weber, Riemann voltak ennek nagytekintélyű atyjai. Igen ám, de jön egy igazi biblikus, keresztyén gondolkodó fizikus, Maxwell, aki az egész világgal szembeállva kimondja, hogy nem jó az elmélet, mert a newtoni mechanika szemléletére épül, tehát a rész felől akarja megközelíteni az egészet. Márpedig a világot teremtő Isten szeretete más szemléletet kíván, jelesül azt, hogy az egész felől kell haladni a rész felé. Ekkor alkotja meg Maxwell az elektromágneses elméletét, és föl is írja a híres parciális differenciálegyenleteit. A világ csudájára, neki lett igaza. Ő egy magasabb szintű elgondolást vitt bele a fizikába, méghozzá a hitére alapozva. De itt kell ám vigyázni nagyon, nehogy téves következtetésekre jussunk. Mert nem a keresztyén hitbeli gondolkodás oldja meg a fizika nagy kérdéseit, viszont szemléletet igenis kölcsönözhet a tudományos gondolkodás számára. Egyébként Newton esetében sem volt másról szó, mint szemlélet kölcsönkéréséről, de ezt ők akkor másként gondolták. Ugyanakkor később is vannak olyan példák, amikor a keresztyén szemlélettől vesznek kölcsön a fizikusok, például ilyen a *komplementaritás* gondolata, vagy legújabban a *fizikai eszkatológia*. Én tehát úgy látom, hogy valamennyi tudományterület maradjon meg a saját tárgyánál, és azt a területet vizsgálja a tárgy természete szerint, amint a régiek ezt a *kata phüszin* kifejezéssel fogalmazták meg. Úgy kell tehát a hittudománynak is és az egzakt tudományoknak is művelniük a saját területüket, hogy ne lépjék át illetékességi határukat, ugyanakkor viszont egymástól kölcsönözhetnek szemléletet a fejlődésük vagy előmenetelük érdekében. — Itt szükséges megjegyeznünk, hogy több példát lehetne említeni arra is, amikor a keresztyénség vesz át szemléletet más tudomány területéről. Ilyenek például legújabban Polányi Mihálynak a személyes tudásra és hallgatolagos tudásra vonatkozó tudományelméleti kategóriái, vagy az agy kutatás kapcsán a spirituális agy kérdése. De a végtelenre vonatkozó eredményeket is tudja használni a keresztyén hittudomány. — Végül is azt kell szem előtt tartanunk, hogy a teremtett mindenség egységes egészet képez, mert a természet nem ismer külön fizikát, kémiát vagy biológiát, ugyanis az emberi értelem is egységes egész. A hittudományt is ugyanazzal az értelemmel műveljük, mint a többi tudományt, csupán az ember hitbeli elkötelezettségének és a tudományos igazság iránti elkötelezettségének a természete különbözik. De mindkettő előreviszi a művelni kívánt saját területét.

Professzor Úr munkásságában kifejezetten jelentősnek és úttörőnek

Az 1970-es és 1980-as években egyre többen kezdtek foglalkozni a tudomány és a teológia kapcsolatával. Idehaza csak kevesen voltunk. Amerikában jobbára kutatóintézeteket hoztak létre e téma

tartom a Tudomány és Teológia konferenciasorozat elindítását, amely immáron számos konferenciát, valamint impozáns kötetek egész sorát tudhatja maga mögött. Mit kell tudnunk erről a kezdeményezésről? Mi húzódik a háttérben? Milyen fogadtatásra talált?

vizsgálatára (Princeton CTI; Pascal Centre Kanadában; Zygon Center for Religion and Science, Chicago; The Center for Theology and the Natural Sciences, Berkeley), s ezek rangos periodikákban publikálták eredményeiket. Európában pedig inkább egy nagyon nagy létszámú társaság alakítására volt hajlandóság, amelyet az 1980-as években pár év alatt létre is hoztunk. Ez lett a híres European Society for the Study of Science and Theology nevű szervezet. Értelemszerűen az ESSSAT nevet kapta, amelynek magam is alapító tagja voltam. Évkönyveket adtunk ki. Idehaza még nem lehetett érezni semmit ebből a nagy szellemi mozgásból, ahhoz pedig nem volt elég pénzünk, hogy az amerikai kutatóintézetekbe küldjünk embereket, sőt az ESSSAT-hoz való kapcsolódás sem volt olcsó dolog. Ekkor határoztam el, hogy ha mi nem tudunk „oda”-menni, akkor „ide” hozzuk Amerikát és Európát. Így alapítottam 1993-ban a Rendszeres Teológiai Tanszékem mellett működő Hatvani István Teológiai Kutatóintézetet, amely mind a mai napig működik saját könyvtárral. Szerencsésen kapta tőlünk ezt a mozaikszót rövidítésül: HITEK. Több mint négyszáz könyvemet ajándékoztam az intézetnek a létrehívásakor, és ezt követően a könyvtár sok-sok tudós barátom ajándékával gyarapodott, s ez ma is élő gyakorlat. A ma már több mint ezer könyvet tartalmazó könyvtárunk olyan művek és folyóiratok százait tartalmazza, amelyek sehol máshol a hazánkban nem találhatóak meg. Aki tehát a „tudomány és teológia” téma felől komolyan érdeklődik és tudományosan akarja vizsgálni ezt a kérdést, bátran jöhet kutatni a HITEK-be. — Ez a kis kutatóintézet rendezett eddig nyolc országos konferenciát, amely lényegében a természettudósok és teológusok tudományos találkozója lett. Mi is publikáltuk az előadások anyagát, s ebből alakult ki a *Tudomány és Teológia* sorozat. A meghívottak többnyire az egyetemi és akadémiai berkekből kerültek ki. A sok előadó között eddig 16 akadémikus tartott előadást. A résztvevők száma száz és kétszáz között mozgott, a legutolsó konferencián már több mint 230-an vettek részt. Két alkalmat az MTA debreceni székházában rendeztünk meg teltházzal. Valamiképpen ez a téma sokakat érdekel, többeket, mint gondolnánk. A különböző szakterületekről jött professzorok száma 100-nál valamivel több volt. Valósággal megmozgatta az egész országot, sőt a Kárpát-medencét. Olyan hangulata volt, hogy a hitben nem járó egyetemi tanárok közül is sokan szívesen és rendszeresen jöttek.

Az európai gondolkodásban, illetve a természettudományos kutatás történetében rendre ott kísért az ateizmus árnyképe. Véleménye szerint mi lehet olyan vonzó az

Szint kell vallanom. Én nem tartom a tudósok ateizmusát olyan veszélyesnek, mint az fiatal barátom kérdéséből sugárzik. Minden ateista ember kereső ember. Én kimondottan szeretem a tudós ateistákat meghallgatni, mert nagyon sokat tanulok a véleményükből. Ami Dawkins oxfordi biológust és zoológust illeti, nincs egyedül, sőt a híres „négy lovas” (Jel 6,1–8) körön kívül még számos tudós tartozik az úgynevezett „új ateista” csoportba. Újabban Stephen Hawkingot is ide sorolják. Én nem ítélnék fölöttük, mert ők ve-

ateizmusban, amely számos természettudóst arra ösztönöz, hogy ezt az utat járja? Gondolok itt például az új ateizmus egyik élharcosára, Richard Dawkinsra, aki 2006-ban megjelent, God Delusion [Isteni téveszme] című írásában élesen kritizálja az istenhitet és a vallást.

szik a fáradtságot, hogy a keresztyén tanokat megértsék és bírálják. Én inkább tanulok tőlük. Ők is ingadoznak olykor a véleményükben, de ez a csoport manapság a keresztyénség legszínvonalasabb elvi ellenfele. Amikor időm engedi, azért olvasom őket, mert ők főként természettudósok, és amikor tudomány és teológia viszonyát vizsgáljuk, bizony sok esetben érdemes rájuk figyelni. Például a genetika figyelmeztette a teológusokat, hogy ne beszéljenek az ember magasabbrendűségéről a teremtés kapcsán, s leszállva a magasról, a teológia újabban úgy fogalmaz, hogy az embert Isten „egészen másnak” teremtette, s a csimpánzoktól való kevés genetikai eltérés is elég ahhoz, hogy a „mátságát” hangsúlyozzuk. Dawkins és társai a vallásellenességnek olyan tárházát hozták létre, hogy alig lehetne többet találni. Érveléseik egyébként kifinomultak, de gyakran a cinikusság jellemzi őket. Ez már nem szép dolog. Viszont ennek a kortárs ateizmusnak is vannak saját belső kérdései, kételyei, például az, hogy ez a gyönyörű és bonyolultságában is szép világ miként jöhetett létre magától. Mi tartja ezt össze? Csupán önmaga által fejlődött azzá, ami? Mi lesz a jövője, ha önmagának elégséges léte van? Van egy gyanúm: Dawkins számára ez égetőbb kérdés, mint a keresztyén tanok kipellengérezése. Így volt ezzel Voltaire is. — Hogy mi lehet az ateizmusban olyan vonzó? Szerintem a becsületes gondolkodás őszinte öröme!

Véleménye szerint mi a különbség egy ateista, agnosztikus tudós és egy istenhívő, keresztyén tudós között? Az istenhit tud-e olyan erőket és gondolkodásbeli tárházat mozgósítani egy tudós számára, amelyek az istenhit nélkül elérhetetlenek?

Csak a keresztyén hit nézőpontjából tudok nyilatkozni. A keresztyén ember tudja magáról, hogy „az ő élete el van rejtve Istenben a Jézus Krisztussal” (Kol 3,3). Tehát nincs magára hagyva, nincs egyedül, mert életét egy isteni rend szabálya és biztonsága alatt éli. Ha ezt a gondolatot visszavezetjük az eredet kérdéséhez, akkor látjuk, miben különbözik az ateista tudós és az istenhívő tudós. Ha előbb feltételezzük ennek a világnak a létét, amint az ateista ember teszi, és csak azután kérdezzük, hogy létezik-e Isten, akkor ennek a kérdésnek a keresztyén ember számára nincs semmi értelme. Ugyanis a keresztyén ember számára minden azzal kezdődik, hogy Isten a Jézus Krisztusban volt, tehát azért van lét, mert Isten magára vette a teremtettségi rendet, s ebből tudjuk, hogy valóságosan is volt teremtés és így a világnak van Teremtője. Ugyanígy vagyunk a feltámadás kérdésével, mert az örökélet a Krisztusban adatott, és az nem a világnak önmagában rejlő sajátossága. Ezért mondja Pál apostol, hogy „ha pedig Krisztus fel nem támadott, hiábavaló a ti hitetek” (1Kor 15,17). Ami tehát a kértettség különbséget illeti, két különböző szemléletről van szó. Hogy az istenhit tud-e olyan gondolati erőket mozgósítani egy tudós számára, amelyek előnyt jelentenének a tudomány művelése szempontjából, a válaszom *nem*. A hit nem tesz bennünket eszesebbé, és nem a hit segítségével fogjuk fölfedezni a természet törvényeit, ugyanakkor viszont ad belső alázatot és bölcsességet arra, miként lehet és kell fölhasználni a tehetségünket és a teremtett mindenségről ajándékba kapott ismeretet.

A teológia és tudomány kapcsolatának, régóta tartó diskurzusának egyik állandó és ádáz frontvonalaként érzékelem a teremtéshit és a darwinizmus szembeállítását. Professzor Úr hogyan értékeli Darwin korszakalkotó elképzelését a fajok eredetéről? Ezen túlmenően pedig azt a „darwinizmusként” és „evolúció-elméletként” elhíresült tudomány- és szellemtörténeti áramlatot, kiindulópontot, amely nélkül a modern természettudomány nem is képzelhető el igazán. Végletekig egyszerűsítve: Összeegyeztethető-e a bibliai teremtéshit és az evolúció elmélete?

Professzor Úr gondolkodásában és írásaiban rendre visszatérő motívum a „zárt

Amint figyelem, a keresztyénségnek ma is van egy nyugtalanabb rétege, amely teológiai szempontból nem tartozik a legmagasabban képzetek közé. Ők azok, akik újból fölvetették a *kreacionizmus* és az *értelmes tervezettség* gondolatát, amint ezzel a *Magyar Tudomány* is foglalkozott, s ez nyugtalanítja a teológiát komolyan művelők táborát. Ők ugyanis mindig a világ valóságából indulnak ki és ezt nem veszik észre. Még a 21. században is így teszik föl a kérdést: teremtés vagy evolúció? Erre csak azt a helyes választ adhatjuk, hogy egyszerre mindkettő. Ez azonban magyarázatra szorul. Történetileg nézve a dolgot, Darwin fő művei kezdetben igen komoly ellenkezést váltottak ki, később azonban a támogatói egyre gyarapodtak. Elfogadták azt, hogy az élő világ egy hosszú, egyszeri, megismételhetetlen fejlődési folyamat eredménye. Ezt a folyamatot Darwin tudta a legjobban leírni, pontosabban: az ő *modellje* vált a legjobban elfogadhatóbbá. Ez tehát nem végérvényes igazság, hanem *modell*, amely számos helyen pontosításra szorul, de jelenleg az evolúción kívül vagy mellett nincs jobb elgondolás. A darwini evolúciós elméletet tehát nem elvetni kell, hanem megtalálni annak autentikus helyét a tudományos gondolkodás szintjein. Amint Polányi Mihály rámutatott, az emberi értelem egy mindig magasabb szintű összefüggés felől tudja megítélni az alacsonyabb szintű tudás igazságát. Elképzelhető, hogy ezt a magasabb elméleti szintet éppen a mostanság rohamosan fejlődő genetika jelzi számunkra, hiszen az aktív és inaktív gének felfedezésével máris kapcsolatot talált az élőlények evolúciós fejlődése világához. Ma már sokkal árnyaltabban látják a tudósok a darwinizmus kérdését. Hadd idézzek egy volt debreceni diákot, aki a Református Kollégium tanulója volt, Juhász Nagy Pált: „*az evolúció nem más, mint a genetikai változások összessége*”. Tehát nem mond semmit az élet keletkezéséről, amitől úgy félték, illetve amit úgy féltettek kezdetben az egyházak. De az evolúció igenis rámutat arra, miként jött létre az a *sokféleség*, amellyel az élővilágban találkozunk. Az ember is, a szép növények és a madarak is egy végpontot jelentenek, mert a teremtett mindenségben ezeknek megvan a maguk egyedisége, különlegessége, felcserélhetetlen mivolta vagy mibenléte. Az evolúció tehát nem teológiai kérdés, hanem tudományos probléma, amelyet nem az egyháznak kell megítélnie, hanem a tudománynak. — Johann Gregor Mendel német szerzetes, akivel lényegében a genetika kezdődik, a saját felfedezéséről egy hosszabb tanulmányban számolt be Darwinnak, el is küldte neki levélben. Ezt a levelet azonban a sokak által támadott Darwin kedvetlenül betette a könyvei közé, csak halála után találták meg felbontatlanul. Kár, hogy nem bontotta föl!

Ezt Bolyai János fölfedezése kapcsán fogalmaztam meg így. A tudományos fejlődésben az ember mindig úgy haladt előbbre, ha a gondolati zárt világát fölnyitotta. Sok példát hoztam erre az egyik könyvemben. A görögök axiomatikus világa is zárt volt, és csak akkor

világ felnyitása” fogalmazásmód. Mit jelent, illetve miben áll a zárt világ felnyitása?

lehetett továbblépni, amikor ez a zártság megszűnt. Éppen a keresztyén szemlélet megjelenése segítette elő azt, hogy a görög gondolkodás nyitottá váljék, és kialakuljon belőle a modern tudomány. A matematika őrizte talán a legtovább a zártságot. Bolyai lényegében ezt a 2100 éves tudományos problémát oldotta meg a geometria axiómarendszerének megváltoztatásával. A zártság bizony sokszor fölfedezhető volt a keresztyén teológiai gondolkodásban is, holott a Biblia mint kijelentésforrás egy szüntelenül fölfelé nyitott szemléletet tükröz, csak ezt nem mindig vették észre. Ugyanis amikor a Szentírás alapján megfejtünk egy isteni titkot, akkor abból nem az következik, hogy lépésről-lépésre ily módon eljutunk minden titok megfejtéséhez, és így kezünkben lenne a teljes isteni igazság, hanem az történik, hogy még több megfejtendő titok tárul elénk. Erre szoktam használni azt a kifejezést, hogy a Biblia kijelentésvilága „fölfelé” nyitott. Meglepően érdekes, hogy a tudományos gondolkodás „szerkezete” is ilyen, azaz „fölfelé” nyitott, ezért bátran használhatjuk az értelmünket a kijelentés üzenetének megfejtéséhez. Én magam is szüntelenül egy ilyen folyamatban munkálkodva műveltem a teológiát.

A tudomány és a hit párbeszédében Profesz-szor Úr számára melyek a legfontosabb mérföldkövek és eredmények, általános és személyes szempontból egyaránt?

Először is a keresztyén teológiának világosabb fogalmakkal kell dolgoznia, egyébként elhalad mellette a világ. Én ezért kezdtem a tudományos munkámat annak idején a tér, az idő és az anyag fogalmainak értelmezésével. Manapság például igen sokra jutott az idő kutatás, de ebből a teológia alig használ valamit. Másodsor, tisztázni szükséges, hogyan értelmezzük a teológiát mint hittudományt. Hallatlan sok zűrzavar van ezen a téren. Ebben nagyon sokat tanulhat a teológia az agykutatás modern ismeretanyagából, nemkülönben a matematika és informatika legújabb eredményeiből. Harmadsor, miként válhat a teológia ismét segítőtársává a többi tudománynak az *universitas scientiarum* széles táborában? Ez egy nagyon szép célkitűzése lehet a fegyelmezetten művelt hittudománynak. Egyébként nehéz lesz kommunikálni a világgal, ugyanis a profán szféra nem fogja megtanulni a „kánaáni nyelvezetet” a hittudomány kedvéért!

A teológia oktatása a nagy egyetem, az universitas részeként, teológiai fakultásokon történik, vagy pedig külön intézményekben, szemináriumokban. Véleménye szerint melyik tekinthető előremutatónak?

Először gyorsan tisztáznunk kell valamit e fontos kérdés megválaszolásakor. Azok a teológiai műhelyek, amelyek úgymond önállóan működnek, csak névlegesen azok. Az ilyenek mindig kacsintgatnak az *universitas* felé, igazából nem is tudnak létezni nélküle. Azok, amelyek kimondottan magukba zárkozva akarják művelni a teológiát, „zárt világot” képeznek, és lassú sorvadásnak indulnak. A modern hittudomány hallatlan sokféle ismeretet kíván, a modern lelkeszi hivatásnak is ez a kitekintő nyitottság a titka, ezért ha van olyan szellemi területe az emberi értelemnek, amely leginkább igényli az *universitas* felé törekvést, akkor az a keresztyén teológia.

A Vigilia pályázatának egyik központi kérdése

Egyszerűsítsük le a kérdést: korunkban miként tud kommunikálni a keresztyén ember az őt körülvevő világgal?

a következő: Hogyan tudnak részt venni a keresztyén értelmiségiek a közéletben, szolgálni a közjót, a társadalmat, a kultúrát, párbeszédet folytatni nem keresztyén értelmiségekkel? Professzor Úr hogyan vélekedik erről a kérdéskörrel?

A következő generációk keresztyén, református értelmisége miben tudja majd tudományos munkásságával segíteni a Magyarországi Református Egyház, illetve az egyetemes egyház életét?

1. Az egyház maradjon egyház, és arra figyeljen, hogy ő a kihívottak serege, Krisztus gyülekezete. Ez elvárás egy értelmiségi külső közösségtől is!

2. Személy szerint a gyülekezeti tag legyen élő hitű keresztyén. Ez elvárás az egyház részéről!

3. Nyitottságával képviseljen egyfajta új minőséget mind a közéletben, mind a kultúrában, mind pedig a tudományok és a művészet terén. Ez elvárás az ember számára személy szerinti önmagától!

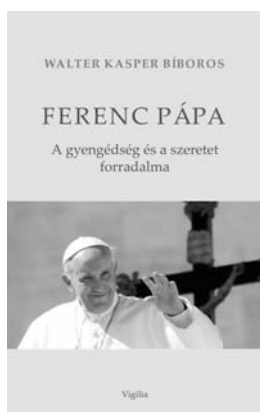
4. A társadalom felé, vagy éppen egy tudományos intézeti környezetben bizonyuljon hiteles, áldozatkész embernek. Ez elvárás minden embertárstól!

1. Legyen művelt: ez jelent olvasottságot, nemzeti-történelmi érdeklődést, politikai tájékozottságot alapszinten, a helytörténet ismeretét, a magyar nyelvi kifejezés kulturáltságát, a művészetek becsülését...

2. Legyen igényes a kulturált viselkedésben, az öltözködésben, a beszédben, az udvariasságban, a templom és parókia épületének ápolásában, a pontosságban, saját testi-lelki egészségének őrzésében...

3. Legyen rendszeres, ami azt jelenti, hogy a saját idejét okosan szervezze, mert csak akkor lesz ereje, alkalmá a „tudós és tiszteletes” méltóság kiérdemelésére.

A VIGILIA KIADÓ AJÁNLATA

WALTER KASPER BÍBOROS

Ferenc pápa – A gyengédség és a szeretet forradalma

Megválasztása óta Ferenc pápa a világ érdeklődésének középpontjában áll. Magyar nyelven is tucatnyi könyv jelent meg már róla, többségük azonban megreked az életrajzi adatoknál. Walter Kasper könyve azt a teológiai háttérrel tárja fel, amely meghatározza a pápa gondolatvilágát. Mindkettőjük meghatározó üzenete Isten irgalmaságának teológiája, Szent II. János Pál nyomdokain járva. A könyvnek különös aktualitást ad, hogy Ferenc pápa az új esztendő az irgalmaság rendkívüli szentévének nyilvánította, amely 2015 decemberével vette kezdetét.

Ára: 1.840 Ft

Megvásárolható vagy megrendelhető a Vigilia Kiadóhivatalban és a honlapunkon:

1052 Budapest, Piarista köz 1. IV. em. 420.

Telefon: 36-1-317-7246; 36-1-486-4443; Fax: 36-1-486-4444;

E-mail: vigilia@vigilia.hu; Honlap: www.vigilia.hu